

ПОШУКОВА І НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СВІТЛОВОДСЬКОГО МІСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ольга Аболмасова (м. Світловодськ)

Світловодський міський краєзнавчий музей порівняно молодий. Як музейна кімната був започаткований у 1970 р., а як заклад культури зі штатом (2 чол.) став функціонувати із серпня 1990 р. І в цьому ж році одержав окреме приміщення (близько 100 м²). Та незважаючи на це, сьогодні вже можна говорити, що ми маємо певні напрацювання в науково-дослідницькій, пошуковій, популяризаторській діяльності. Зокрема, музей провадить велику роботу із пропаганди ремесел краю, ужиткового мистецтва.

Уже стало доброю традицією музею зустрічати гостей із далекого зарубіжжя в національному одязі, а сорочка, крайка і намисто споконвіку є сімейною реліквією.

У нашому місті, на жаль, відсутній художній салон. Тому музей час від часу готує виставки робіт сучасних майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: писанкарів, вишивальниць, лялькарів, гончарів. При бажанні відвідувачі музею можуть отримати координати того чи іншого майстра. У нас постійно поповнюється картотека "Рукомесники краю", в якій уже понад сотні персоналій.

Під час візиту до Світловодська в рамках програми "Партнерство громад" американця українського походження Володимира Дудича та координатора програми Гейл Рекорд вдалося досягти домовленості про участь світловодських

майстрів у мистецькому ярмарку в м. Спрінфільд (штат Іллінойс США). У складі творчої делегації, яка в 2003 р. здійснила поїздку до США, була і Олена Шаньгіна, голова громадського об'єднання "Добрада". Її, можна сказати, як писанкарку відкрив наш музей. У 1999 р. у музеї було організовано виставку "Котиться писанка через віки..."

Заслуговує на увагу й така форма роботи, як проведення виставок робіт майстрів декоративно-ужиткового мистецтва в парку культури та відпочинку ім. Т. Г. Шевченка під час проведення загальноміських свят. Їх учасниками були майстри-килимарниці, лозоплетільники, майстри з обробки дерева. І хоча така виставка триває лише один день, вона надовго запам'ятовується глядачам, а для учасників є стимулом для подальшої праці, рекламою їхніх робіт.

Переважна більшість учасників заходів, які провадить музей, – люди старшого покоління. Для них дуже важливе спілкування. Так ми прийшли до проведення народознавчих тематичних посиденьок з циклу "Скарби старої скрині". Найвдалішими були: "Сорочка моєї родини", в програму яких входили виставка з фондів музею і приватних зібрань, розповідь про сорочку, блок пісень про сорочку, що їх виконували як самі майстри, так і учасники художньої самодіяльності.

До дня Святої Варвари було проведено посиденьки "Свята Варвара Ісусу ризи шила і нас навчила". Кожна учасниця зібрання була одягнена в одяг, який власноруч оздобила. Крім знайомства з музейними вишиванками, присутні показали свої доробки, ознайомилися з новинками літератури, могли запозичити узори, обговорити ту чи іншу роботу.

У нашому місті проживає колишня художниця місцевого керамічного заводу Марія Напрієнкова. Свого часу вона працювала на Київській фабриці хусток, тож на посиденьки "Хустка мого роду" вона принесла ескізи своїх хусток і хустку, яку виготовила технікою "батик". Демонструвала присутнім і зразки хусток, які виготовлялися на фабриці в Павловській Посаді ще в кінці позаминулого століття. Тетяна Ігнатова славиться в місті як майстриня тонких батистових, оздоблених мереживом хусток, якими покривають голови у храмі.

Колекція носових хусток графа Шереметьєва налічувала понад 380 виробів. Валентина Павленко і Галина Дзюба продемонстрували присутнім свої вироби, які, без перебільшення, могли б скласти конкуренцію і графським. Перепусткою на зібрання була хустка. Тож фотографія зберегла не лише обличчя тих, хто був учасником посиденьок, а і їхні чудові хустки. Тетяна Ігнатова оздоблювала вироби з кристалю на заводі в Гусь-Хрустальному. А в нашому місті вона добре знає майстриню вишитих образів. Починалося ж усе з того, що музей ознайомив її з матеріалами про вишивки Дмитра Блажійовського в журналі "Народна творчість та етнографія". Музейна виставка "Лики святих руками майстрині" була показана на місцевому телебаченні та зробила її героїню відомою й шанованою.

До Всесвітнього дня музеїв у 2002 р. було проведено виставку "Мереживо житнього дива", де свої вироби продемонструвала родина Буравцевих. Це 24 картини, матеріалом для виготовлення яких була житня солома. Тут

же на виставці заслужена художниця України Ангеліна Жданова дала слушні поради щодо побудови композиції картини. Наймолодша представниця родини, Тетяна Буравцева, поділилася своїми секретами в обробці соломи, розповіла присутнім про те, як народжуються її роботи, поділилася планами на майбутнє.

Так уже склалося, що більшість учасників музейних заходів – це представники жіноцтва. Цього року організація "Жіноча громада" демонструвала свої вироби. До жіночого свята була влаштована виставка "Жінки і квіти". Вишивка хрестиком і гладдю, машинна, ручна; квіти виготовлені гачком і спицями, технікою фрівольте, квіти на писанках, аплікації та витинанки, квіти з бісеру, тканини, пір'я, пластиліну, на фарфорі, обереги з використанням квітів-сухостоїв. Виставка експонувалася протягом місяця, мала рекламу на телебаченні, радіо, у місцевій пресі.

Вихованцям дитячого садка № 22 надовго запам'яталося свято "Хай сниться вам, діти, бабусина казка...", де йшлося не лише про казки в прямому розумінні цього слова, а й про обереги дитинства, зроблені руками мами, бабусі.

Музей прагне популяризувати роботи декоративно-ужиткового мистецтва як із власних фондів, так і сучасних майстрів і на обласному рівні. Так, 1993 року в першому обласному конкурсі писанкарів брала участь Любов Мамченко, яка стала лауреатом. Щороку ми отримуємо від неї подарунки-писанки. Цього року ці вироби присвячені 50-річчю початку будівництва ГЕС і селища гідробудівників. У планах учительки-пенсіонерки – тематика Куруківської битви, що відбулася 380 років тому на теренах нашого краю.

Відзначаючи 190 річницю з дня народження Тараса Шевченка, ми підготували виставку "Шевченко в моєму житті", де демонструвалися вишиті портрети Кобзаря. А на обласну виставку-конкурс були подані крім

вишиванок Майї Пасько медалі знаного не лише в місті, а й в Україні, В'ячеслава Попова. Уперше на обласному рівні було заявлене мистецтво виготовлення фігурок із солоного тіста "мукосол" Любові Дворцової. Усі світловодські майстри відзначені нагородами оргкомітету.

Співпрацюючи з майстрами, музей поповнює свої фонди новими експонатами. Так, експонатами музею стали вишитий герб міста і вишитий портрет Богдана Хмельницького. Гетьман перебував у в'язниці міста Крилова, яке є попередником Світловодська.

У фондах Світловодського краєзнавчого музею зберігаються ксерокопії рушників, власником яких є один із кращих музеїв області – Захарівський краєзнавчий музей. Свого часу наш музей організував виставку "І на тім рушникові..." із фондів сільського музею. Виставка закінчилася, а інтерес до вишиванок захарівських майстрів не зменшився. І щоб наблизити село до міста, ми й зробили копії цих рушників.

У минулому наш край славився майстрами з обробки граніту, поклади якого виходять тут на поверхню у вигляді Табурищанського мису. У фондах музею є гарман, виготовлений місцевими майстрами. Старе міське кладовище огороджують гранітні стовпчики, виготовлені на поч. ХХ ст. для Воскресенської церкви Новогеоргіївська. Бульварний узвіз міста – одне з найкрасивіших місць відпочинку городян і гостей Світловодська. Він виконаний місцевими майстрами-каменотесами. У краєзнавчій літературі це питання не було узагальнене. На традиційній обласній науково-практичній конференції, яку минулого року проводили Інститут післядипломної підготовки вчителів і культурологічне товариство "Ойкумена", виступила учениця школи № 3 Сокурєнко Ніна. Її дослідження було побудоване на спогадах старожилів, котрі ще пам'ятають артіль "Граніт", яка діяла в Табурищі.

Тривалий час музей підтримував зв'язки з поетом-земляком Віктором

Соколовим і його сім'єю. Але лише після смерті Віктора Вікторовича стало відомо, що його дружина і хранителька архіву Майя Міщенко володіє технікою фріволіте і має солідну колекцію робіт. Планувалося, що при музеї діятиме школа, де можна було б навчатися цьому мистецтву. Проте в зв'язку з від'їздом майстрині з міста ці плани не здійснилися, але виставку робіт було проведено.

У 20-х роках минулого століття в селі Скубіївці (сьогодні це зона водосховища) діяв смолокурний завод. Син майстра цього заводу Віталій Таранець не лише передав музею свідоцтво свого батька про закінчення курсів смолокурів і одержання звання майстра-смолокура, а й розповів про те, як діяв завод, яку продукцію випускав.

Наш музей співпрацює з колективами художньої самодіяльності міста. Від жительки міста Красилич Єлизавети (1907 р. н.) ми записали близько двох сотень пісень. За оцінками Інституту фольклору і етнографії, вони "становлять інтерес". Ми з радістю поділимося матеріалами з усіма бажаними. Особливо з тими, хто виконує пісні.

Наше місто інтернаціональне. Його будувало багато росіян, то ж ми записуємо і російський фольклор. А від найстарішої учасниці Товариства єврейської культури та милосердя "Міцва" Еті Стеценко (1910 р. н.) записали єврейські народні пісні та спогади. Готові передати і цей відеоматеріал.

Музей прагне не лише записувати народні обряди, традиції, місцеві примовки, приповідки, а й популяризувати їх серед широкого загалу.

Так, майже цілий рік на студії місцевого телебачення транслювалася передача "Любий малечі про музейні речі", де в ігровій формі розповідалося про предмети побуту, знаряддя праці, ремесла, елементи народного костюма.

До Дня музею на музейному подвір'ї було влаштовано святкове дійство з обрядом заковування каші з дея-

кими елементами, яких немає у відомих нам етнографічних джерелах, і які було записано в с. Андрусівка від Шуліки Мотрі Василівни.

Наш музей надає допомогу в написанні рефератів, повідомлень, курсових і дипломних робіт. Так, матеріали, зібрані музеєм, було використано в працях "Топоніміка нашого краю", "Народний одяг середньої Наддніпрянщини", "Фольклорна скарбниця краю".

Сподіваємось, що з розширенням штату музею і його приміщення, збільшенням кошторису форми роботи розширяться, і якомога більше краян зможуть долучитися до народного мистецтва.

Докладніше про роботу музею можна прочитати в публікаціях О. Аболмасової: Аболмасова О. Відгукніться, народні умільці // Наддніпр. правда. – 1992. – 22 серп.; її ж. Забігав човник відтіль... // Сільські вісті. – 1999. – 25 листоп.; її ж. Картинки з виставки // Світловодськ веч. – 1992. – 9 верес.; її

ж. "Котиться писанка через віки..." // Там само. – 25 квіт.; її ж. Лики святих – руками майстрині // Там само. – 1997. – 15 жовт.; її ж. Оживають традиції // Наддніпрян. правда. – 1991. – 29 січ.; її ж. Птахом пурхає човник // Кіровоград. правда. – 1999. – 25 листоп.; її ж. "Рушники, рушники, то матусі роки..." // Світловодськ веч. – 1992. – 18 листоп.; її ж. Самбук куштували? // Сільські вісті. – 2002 – 17 січ.; її ж. "Там, в ткацькій арфі, птахом пурхав човник..." // Народне слово. – 2002. – 14 груд.; її ж. У дусі народних традицій // Світловодськ веч. – 1993. – 11 лют.; її ж. Українські загадки: Кросворд // Там само. – 1998. – 24 січ., Народне слово. – 1999. – 28 січ., Сільські вісті. – 1998. – 13 серп.; її ж. Уроки різдвяних свят // Народне слово. – 2001. – 23 січ.; її ж. Як ми колись ярмаркували // Наддніпрянська правда. – 1997. – 25 січ., Чому? – 1999. – 22 січ.

ТКАЦЬКА ТЕХНІКА "У ПЕРЕКЛАД" НА ЖИТОМИРСЬКОМУ ПОЛІССІ*

Валентина Бойченко (м. Київ)

Ткацтво на північній Житомирщині ще навіть на початку ХХ ст. було одним з основних видів домашнього виробництва, пов'язаних з виготовленням тканини переважно для власного користування; різної за складом сировини, технікою виконання, гатунком та призначенням. Місцеві ткалі виробляли тканину кількома способами: звичайним полотняним переплетенням пряжі, "перебором", килимовою технікою "у переклад" і комбінованим способом коли полотняну чи перебірну техніку поєднували з килимовою. Слід зазначити, що при тканні полотняних виробів майстрині "перекладом" виконували виключно декора-

тивне оздоблення тканини — як локальне, так і по всій площині.

Виходячи з інформації старожилів можна припустити, що пристосування "перекладу" при виготовленні побутової тканини починається з ХІХ ст. В основному, цією технікою у ХІХ ст. ткали вовняні килими та один із видів жіночого поясного одягу – запаски, поширені в той час серед заможного населення переважно в селах, що не зазнали кріпацтва, зокрема так званих шляхетських.

Завдяки технічним прийомам "перекладу", котрі дозволяли вводити в орнаментику тканини різні за рисунком і мотивами художні елементи,